

Viite

Napsauta tähän ja kirjoita viite.

Yleisten asioiden neuvosto 21.5.2024

Yleisten asioiden neuvosto kokoontuu Brysselissä tiistaina 21.5.2024. Suomea edustaa kokouksessa eurooppaministeri Anders Adlercreutz.

Neuvosto aloittaa 27.–28. kesäkuuta 2024 pidettävän **Eurooppa-neuvoston kokouksen valmistelut** keskustelemalla Eurooppa-neuvoston selityksin varustetusta esityslistaehdotuksesta. Kesäkuun Eurooppa-neuvoston aiheita ovat Ukraina, turvallisuus ja puolustus, kilpailukyky, ulkosuhteet sekä tuleva institutionaalinen kausi. Suomi ottaa Eurooppa-neuvoston asialistan tiedoksi.

Neuvosto jatkaa **vuotuista oikeusvaltiovuoropuhelua** keskustelemalla oikeusvaltiotilanteesta Kyproksessa, Latviassa, Liettuassa ja Luxemburgissa. Suomi jatkaa oikeusvaltiokysymyksissä toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Suomi katsoo, että komission vuosittaiseen oikeusvaltiokertomukseen pohjautuva neuvoston oikeusvuoropuhelu on oleellinen keino lujittaa oikeusvaltioperiaatetta Euroopan unionissa.

Lisäksi neuvosto tarkastelee **Puolan oikeusvaltiotilannetta**. Komissio antoi 20.12.2017 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jonka mukaan on selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta. Puolaa on kuultu SEU 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun menettelyn mukaisesti yleisten asioiden neuvostossa kuudesti, viimeksi 30.5.2023. Lisäksi yleisten asioiden neuvostossa on saatu aiheesta tilannekatsauksia ja käyty näkemystenvaihtoa useita kertoja. Päätöksiä ei ole tehty. Puola esitteli 20.2.2024 yleisten asioiden neuvostossa toimintasuunnitelmansa perustellussa ehdotuksessa esiin nostettujen oikeusvaltioperiaatetta koskevien puutteiden korjaamiseksi ja antoi 19.3.2024 yleisten asioiden neuvostossa tilanapäivityksen toimintasuunnitelman täytäntöönpanosta. Komissio ilmoitti 6.5.2024 katsovansa Puolan oikeusvaltiotilanteen parantuneen siinä määrin, ettei SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaista selvää vaaraa oikeusperiaatteen vakavalle loukkaukselle enää ole. Komissio on ilmoittanut neuvostolle ja Euroopan parlamentille aikeistaan peruuttaa Puolaa koskeva perusteltu ehdotus. Neuvoston kokouksessa 21.5.2024 komissio esittelee Puolaa koskevan analyysinsä ja Puolan tilanteesta keskustellaan tilannekatsauksen muodossa. Tässä yhteydessä neuvostolla on tilaisuus esittää mahdolliset näkemyksensä ennen kuin komissio tekee asiassa virallisen päätöksen. Suomen kanta Puolaa koskevan SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn päättämiseen muodostetaan erillisellä E-selvietyksellä, joka toimitetaan eduskuntaan samanaikaisesti neuvostopakettin kanssa.

Asialista:

Esityslistan hyväksyminen

(mahd.) A-kohtien hyväksyminen

a) Muut kuin lainsäädäntöasiat

b) Lainsäädäntöasioiden luettelo (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

Muut kuin lainsäädäntöasiat

27. ja 28. kesäkuuta 2024 pidettävän Eurooppa-neuvoston valmistelu
Selityksin varustettu esityslistaehdotus s. 3

Keskustelu

Vuotuinen oikeusvaltiovuoropuhelu: maakohtainen keskustelu s. 5

Keskustelu

Oikeusvaltioperiaate Puolassa / SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen perusteltu ehdotus

Tilannekatsaus

s. 13

Muut asiat

Valtioneuvoston kanslia

Muistio

EU/17/2024-VNK-32

Landes Sonja

14.5.2024

27. ja 28. kesäkuuta 2024 pidettävän Eurooppa-neuvoston valmistelu, Selityksin varustettu esityslistaehdotus

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 21.5.2024

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Yleisten asioiden neuvosto valmistelee kesäkuun Eurooppa-neuvostoa (27.-28.6.2024) ja käy keskustelun kyseisen Eurooppa-neuvoston selityksin varustetusta asialistasta.

Suomen kanta

Suomi ottaa asialistan tiedoksi.

Pääasiallinen sisältö

Kesäkuun Eurooppa-neuvoston asialistalla ovat Ukraina, turvallisuus ja puolustus, kilpailukyky, ulkosuhteet sekä tuleva institutionaalinen kausi.

Ukrainan osalta Eurooppa-neuvoston on tarkoitus käsitellä Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainaa vastaan sen kaikissa ulottuvuuksissa sekä keskustella unionin tuesta Ukrainalla.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus palata keskusteluun turvallisuudesta ja puolustuksesta, mukaan lukien Euroopan tarve lisätä yleistä puolustusvalmiuttaan sekä vahvistaa edelleen puolustusteknologista ja teollista pohjaansa.

Kilpailukyvyyn osalta Eurooppa-neuvoston on tarkoitus palata huhtikuussa 2024 antamiensa päätelmien pohjalta pääomamarkkinaunioniin ja tarkastella edistymistä toimissa,

joilla pyritään parantamaan unionin kilpailukykyä, turvaamaan sen taloudellinen kestävyys ja saavuttamaan sisämarkkinoiden kaikki mahdollisuudet.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus keskustella tarvittaessa ajankohtaisista ulkosuhdeaiheista, kuten Lähi-Idän tilanteesta.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus hyväksyä vuosien 2024-2029 strateginen ohjelma ja päätelmät EU:n sisäisen uudistustyön etenemissuunnitelmasta sekä käsitellä korkean tason nimityksiä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 17.5.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 17.5.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Asialista 9690/24

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Sonja Landes / VNEUS
puh. 0295 161 104

VAHVA-tunnus

EU/17/2024

Liitteet

Viite

Valtioneuvoston kanslia

Perusmuistio

EU/451/2023-VNK-43

Lamminmäki Anne

13.5.2024

Vuotuinen oikeusvaltiovuoropuhelu: maakohtainen keskustelu

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto

Eduskuntatunnus

E 19/2020 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi 05.07.2023 neljännen vuotuisen oikeusvaltiokertomuksensa (COM(2023) 800 final). Kertomuksessa esitetään yhteenveto EU:n oikeusvaltiotilanteesta ja maakohtaisiin lukuihin (27 kpl) sisällytetyt arvioinnit kunkin jäsenvaltion oikeusvaltiotilanteesta, sekä näiden pohjalta annetut maakohtaiset suositukset. Vuoden 2023 oikeusvaltiokertomuksessa komissio on myös arvioinut jäsenvaltioiden edistymistä ensimmäistä kertaa vuonna 2022 oikeusvaltiokertomukseen sisällytettyjen suositusten noudattamisessa.

Vuoden 2023 oikeusvaltiokertomuksen pohjalta on käyty ns. horisontaalinen, eli EU:n yleistä oikeusvaltiotilannetta tarkasteleva, keskustelu syyskuun yleisten asioiden neuvostossa 19.09.2023. Toukokuun yleisten asioiden neuvostossa 21.05.2024 tarkastellaan jäsenvaltiokohtaista oikeusvaltiotilannetta Kyproksen, Latvian, Liettuan ja Luxemburgin osalta.

Edellisen kerran maakohtainen keskustelu järjestettiin yleisten asioiden neuvostossa 29.01.2024, jolloin käsiteltiin maakohtaisia lukuja Espanjan, Ranskan, Kroatian ja Italian osalta.

Komission oikeusvaltiokertomus on yksi väline vahvistettaessa EU:n yhteisiä arvoja.

Suomen kanta

Seuraava kanta on muodostettu E-jatkoselvityksessä EJ 3/2023 vp (kts. E 19/2020 vp):

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Oikeusvaltiokysymysten osalta Suomi jatkaa toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Valtioneuvosto jakaa komission näkemyksen siitä, että oikeusvaltioperiaate on olennainen osa EU:n oikeusjärjestystä ja identiteettiä ja ennakoedellytys demokraattisten ydinarvojen ylläpitämisessä. Näiden ohella oikeusvaltioperiaatteen avulla pidetään yllä EU:n sisämarkkinoiden toiminnalle keskeistä jäsenvaltioiden keskinäisluottamusta ja tuetaan investointeja suosivaa liikeympäristöä.

Valtioneuvosto katsoo komission vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksen olevan tärkeä, työvälinaike oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi Euroopan unionissa. Vuosittainen oikeusvaltiokertomus on olennainen tapa tunnistaa ja ennaltaehkäistä mahdollisia oikeusvaltioperiaatteeseen liittyviä ongelmia. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että ongelmien ennaltaehkäisyn ohella kertomus on kehittynyt välineeksi, jolla tiiviissä yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa voidaan ohjata ja tukea näitä oikeusvaltiouudistuksissa siihen viime vuonna sisällytettyjen maakohtaisten suositusten avulla. Valtioneuvosto tunnistaa EU-tasolla saavutetun edistyksen suositusten toimeenpanossa ja pitää tätä osoituksena siitä, että monessa jäsenvaltiossa oikeusvaltioon liittyvät uudistukset katsotaan erityisen tärkeiksi. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että unionissa on edelleen yksittäisiä maita, joissa on järjestelmätason ongelmia.

Valtioneuvosto katsoo, että komission vuosittaiseen oikeusvaltiokertomukseen pohjautuva neuvoston oikeusvuoropuhelu on oleellinen keino lujittaa oikeusvaltioperiaatetta Euroopan unionissa. Yleisten asioiden neuvostossa käytävä säännönmukainen vuoropuhelu on toimiva tapa käydä keskustelua oikeusvaltiotilanteesta niin unionissa kuin sen jäsenvaltioissa. Valtioneuvoston tavoitteena on, että kuluvalle Espanjan puheenjohtajakaudella tehtävän vuoropuhelun arvioinnin johdosta sitä tullaan edelleen kehittämään ja vahvistamaan. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että jäsenvaltioita yhdenmukaisesti tarkastelevaa komission oikeusvaltiokertomusta hyödynnetään neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun pohjana myös jatkossa. Yleisten asioiden neuvostossa ohella on tärkeää, että oikeusvaltiokertomukseen pohjautuvia keskusteluja käydään ainakin oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa, sekä tarvittaessa myös muissa neuvoston kokoonpanoissa. Eri neuvostokokoonpanoissa käytävät keskustelut voivat syventää EU:ssa käytävää teemakohtaista oikeusvaltiokeskustelua ja tehostaa oikeusvaltiokertomuksen hyödyntämistä.

Valtioneuvosto korostaa tarvetta hyödyntää EU:n erilaisia oikeusvaltiovälineitä tehokkaasti ja toisiaan täydentävästi. Erityisesti on tärkeää, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.

Valtioneuvosto ottaa huomioon komission Suomelle osoittamat suositukset, jotka huomioivat viime vuoden suositusten parissa tehdyn työn ja tarkentavat tavoitteen asettelua tältä osin. Suositukset huomioidaan näihin toimiin liittyvissä kansallisissa prosesseissa.

Pääasiallinen sisältö

Komission oikeusvaltियोtoimet ja tiedonanto oikeusvaltioperiaatteen lujittamisesta unionissa

Komissio on vastuussa sen valvomisesta, että EU:n perussopimuksia ja niiden nojalla hyväksytyjä toimia noudatetaan. Komissio on ollut aktiivinen oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamisesta koskevassa työssä. Komissio on tehnyt tätä työtä laaja-alaisesti ja useita toisiaan täydentäviä välineitä käyttäen.

Komission vuonna 2019 antamassa tiedonannossa oikeusvaltioperiaatteen lujittamisesta unionissa (COM(2019) 343 final) todettiin, että komissio syventää oikeusvaltioperiaatteen liittyvän kehityksen seurantaan jäsenvaltioissa toteuttamalla oikeusvaltioperiaatetta koskevan tarkastelukierroksen, jonka osana se julkaisee vuosittain oikeusvaltiokertomuksen (E 17/2019 vp). Komission 30.9.2020 antama tiedonanto ”Oikeusvaltiokertomus 2020 - Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa” (COM(2020) 580 final) sisälsi komission ensimmäisen vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksen (E 19/2020 vp). Toisen vuotuisen Euroopan unionin oikeusvaltiotilannetta käsittelevän oikeusvaltiokertomuksen komissio julkaisi 20.7.2021 (EJ 9/2021 vp) ja kolmannen oikeusvaltiokertomuksen 13.7.2022 (EJ 7/2022 vp).

Komission vuoden 2023 oikeusvaltiokertomus

Komission neljäs vuosittainen oikeusvaltiokertomus käsittää yleiskatsauksen oikeusvaltiotilanteen kehityksestä EU:ssa ja 27 maakohtaista lukua, joissa arvioidaan jäsenvaltiokohtaista tilannetta ja vuoden 2022 jälkeen tapahtunutta merkittävää kehitystä. Viime vuoden keskeinen uudistus, eli jäsenvaltiokohtaiset suositukset, näkyvät olennaisesti tämän vuoden kertomuksessa. Komissio on arvioinut sitä, miten jäsenvaltiot ovat noudattaneet ja edistäneet ensimmäistä kertaa annettuja suosituksia. Aiempien vuosien tapaan kertomuksessa tarkastellaan kehitystä neljällä oikeusvaltioperiaatteen keskeisellä osa-alueella; i) oikeuslaitos, ii) korruptiontorjuntakehys, iii) tiedotusvälineiden moniarvioisuus ja vapaus, sekä iv) muut keskinäiseen valvontaan liittyvät institutionaaliset kysymykset. Tämän lisäksi kertomus sisältää v) katsauksen oikeusvaltioperiaatteen kehitykseen ja toimiin EU:ssa.

Komission arvion mukaan oikeusvaltiotilanne unionissa on tasaantunut, eikä missään jäsenvaltiossa oikeusvaltiotilanteen katsota heikentyneen merkittävässä määrin edelliseen vuoteen verrattuna. Joissakin jäsenvaltioissa on kuitenkin edelleen järjestelmätason ongelmia. Viime vuonna annetuista maakohtaisista suosituksista 65% on toteutettu kokonaan tai osittain. Komission mukaan tämä on osoitus siitä, että jäsenvaltioissa on toteutettu merkittäviä toimia viimevuotisten suositusten noudattamiseksi. (kts. tarkemmin EJ 3/2023 vp)

Komission vuoden 2023 oikeusvaltiokertomuksen maakohtaiset luvut: Oikeusvaltiotilanne Kyproksella, Latviassa, Liettuassa ja Luxemburgissa

Kyproksen oikeusjärjestelmään on tehty merkittäviä muutoksia. Korkeimman perustuslakituomioistuimen ja korkeimman oikeuden tuomareiden uusi nimitysjärjestelmä sisältää myönteisen askeleen tuomarikunnan huomioimiseksi, eurooppalaisten standardien mukaisesti. Tasavallan oikeusviraston (Law Office of the Republic), uudistamiseen tähtäävää lakiesitys ei riittävällä tavalla selkeytä viraston neuvoantavaa ja syyttäjäviranomaisen roolia, eikä nämä eri roolit heijastu viraston työntekijöiden tehtävissä. Tehokkuuden osalta Kyproksen oikeusjärjestelmässä on vakavia haasteita. Tehokkuuden parantamiseen tähtäävät uudistukset edistyvät hitaasti. Kansallisen korruptiontorjuntastrategian täytäntöönpano edistyy. Itsenäinen korruptiontorjunta on aloittanut toimintansa, vaikkakin rajallisen henkilöstön voimin. Korruptiotapausten tutkinnassa ja syytteeseen asettamisessa on puutteita, eikä korkean tason korruptiotapausten tutkinnoista ole saatu vielä tuloksia. Lobbamiseen liittyvä lainsäädäntö on edistynyt, mutta varallisuusilmoitusjärjestelmän luominen on kesken, sillä järjestelmään liittyvän lainsäädäntöehdotuksen käsittely on kesken parlamentissa. Poliisin ja tuomarikunnan eettisten sääntöjen täytäntöönpano on jatkunut. Poliisia vastaan avattujen korruptiotapausten määrä on tämän myötä laskenut. Median omistajuuden avoimuutta lisäävää lainsäädäntökehystä on vahvistettu etenkin radio- ja televisiotoimijoiden osalta. Julkisen palvelun mediaa koskevan lainsäädännön modernisoinnista on käyty keskustelua. Sähköisen lausuntoalustan avulla pyritään lisäämään

lainsäädäntöprosessin läpinäkyvyyttä ja saavutettavuutta. Pitkäaikaiset haasteet sidosryhmien tehokkaassa ja oikea-aikaisessa konsultaatiossa edellyttävät kuitenkin lisätoimia. Lainsäädännöllisen viitekehysten vahvistamisen myötä Kyproksen oikeusasiamies saavutti ns. A-statuksen ihmisoikeusinstituutina. Vuoden 2022 oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä Kyprokselle osoitettiin kuusi suositusta kattaen kaikki oikeusvaltiokertomuksen tarkastelemat osa-alueet. Vuonna 2023 Kypros sai jälleen kuusi suositusta, osittain jatkumona aiemmin annetuille suosituksille, sillä komission arvion mukaan Kypros ei ollut saanut täysin valmiiksi yhtäkään aiemmin osoitetuista suosituksista.

Latviassa oikeusneuvosto on parantanut tuomareiden valintaan ja arviointiin liittyviä menettelyjään kasvattaen samalla rooliaan oikeusjärjestelmän hallinnoinnissa. Oikeusjärjestelmän digitalisaatio etenee. Sopimattoman poliittisen vaikuttamisen estäviä suojatakeita korkeimman oikeuden tuomareiden nimityksiin liittyen ei ole saatu edistettyä. Oikeusjärjestelmä toimii tehokkaasti, tehokkuutta pyritään edelleen edistämään tehostamalla asianhallintajärjestelmää ja tuomioistuimen resurssien käyttöä. Latviassa on hyväksytty uusi korruptiontorjunnan toimintasuunnitelma vuosille 2023-2025. Lisäksi korruptiontorjuntaa pyritään tehostamaan useilla muutoksilla lainsäädäntöön. Korruption ennaltaehkäisy- ja torjuntavirasto toimii tehokkaasti. Jonkin verran huolta aiheuttaa useiden eri korruptionvastaista työtä tekevien viranomaisten toimivaltuudet ja niiden jako. Lobbaamista koskevan lainsäädännön täytäntöönpano on tarkoitus saada valmiiksi 2025 mennessä, jolloin lobbausrekisteri on tarkoitus saada luotua. Median moninaisuutta ja vapautta koskeva lainsäädännöllinen viitekehys on Latviassa vankka. Toimittajien toimintaympäristö on pitkälti turvallinen, joskin verkossa tapahtuvaa uhkailua on havaittavissa. Kansalaisjärjestöjen osallistumista päätöksentekoon kunnallisella tasolla on pyritty parantamaan. Latvian ja Valko-Venäjän rajalla olevaa hätätilaa on jatkettu, mikä rajoittaa median ja kansalaisjärjestöjen pääsyä alueelle. Vaikka valtion rahoitusta kansalaisjärjestöille on lisätty, näkevät kansalaisjärjestöt riittävän rahoituksen keräämisen isoimmaksi haasteekseen. Vuoden 2022 oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä Latvialle osoitettiin neljä suositusta oikeusjärjestelmän ja korruptiontorjunnan tehostamiseksi sekä kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksien edistämiseksi. Näistä Latvian katsottiin toteuttaneen täysin kaksi ja tämän myötä Latvialle osoitettiin vuonna 2023 kaksi suositusta.

Liettuan oikeusjärjestelmä toimii edelleen tehokkaasti, digitaalisia työkaluja hyödynnetään laajasti. Oikeudellisten nimitysten läpinäkyvyyttä on parannettu uuden lainsäädännön avulla. Sidosryhmät kuitenkin peräänkuuluttavat tarvetta lisäsuojatakeille tältä osin. Syyttäjien ja tuomioistuinten henkilöstön palkkaus on edelleen vakava huolenaihe, johon lainsäädännön uudistus vastasi vain osittain. Oikeusapujärjestelmän uudistus on edennyt, mutta oikeusavun antajien korvaukseen liittyviä kysymyksiä ei ole vielä ratkaistu. Korruptionvastaisen agendan (2022-2023) täytäntöönpano edistyi hyvin toimeenpanosuunnitelman hyväksymisen myötä. Julkiset hankinnat ovat edelleen hyvin alttiita korruptiolle. Korruptiontorjuntaa koskevaa lainsäädäntöä, ml. ilmoittajansuojelua koskeva lainsäädäntö, pannaan täytäntöön tehokkaasti. Median moninaisuutta ja vapautta koskeva lainsäädäntö takaa Liettuaassa sananvapauden ja pääsyn tietoon. Vuodesta 2023 alkaen julkisten instituutioiden ja toimijoiden on tullut ilmoittaa verkkosivuillaan valtiolliseen mainontaan käyttämänsä varat. Toimittajien pääsyä viranomaisten ja julkisten toimijoiden tietoon on edistetty useilla eri toimilla. Toimittajien työympäristö on Liettuaassa pääosin turvallinen. Parlamentaarisen oikeusasiamiehen resurssien riittävyys on edelleen huolenaihe. Kansalaisyhteiskunnan toimintaympäristö on avoin ja kansalaisjärjestöt nähdään yhä enenevässä määrin päätöksentekoprosessin kumppaneina. Vuoden 2022 oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä Liettualle osoitettiin kuusi suositusta kattaen kaikki kertomuksen tarkastelemat osa-alueet. Näistä Liettuan katsottiin toteuttaneen täysin kaksi ja näin olleen

vuonna 2023 Liettualle osoitettiin neljä suositusta siltä osin kuin aiemmissa suosituksissa oli edelleen työstettävää.

Luxemburgin oikeusjärjestelmän katsotaan edelleen olevan hyvin itsenäinen ja se toimii tehokkaasti. Hallitus edisti suunnitellusti perustuslaillista uudistusta, mikä johti kansallisen oikeusneuvoston luomiseen ja syyttäjänviraston itsenäisyyden vahvistamiseen. Hallinnollisen oikeuden digitalisointiin tähtäävä ensimmäinen pilottiprojekti on aloitettu, mutta lisätoimia tarvitaan. Oikeusavun saavutettavuutta parantava uudistus on vireillä. Perustuslain muutos antoi syyttäjänvirastolle mahdollisuuden tutkia ja syyttää hallituksen jäseniä, jotka voidaan nyt saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen korruptiosta. Kansanedustajia koskeva avoimuusrekisteri on operatiivinen ja julkisesti saatavilla, mutta sen käyttö on minimaalista. Hallituksen jäseniä koskevat eettiset säännöt ja avoimuusrekisteri ovat niin ikään operatiivisia, myös alueellisen tason politiikkoja koskevia eettisiä sääntöjä on esitetty. Audio-visuaalisen median sääntelyviranomaisen säädöspohja on säilynyt vakaana, vaikka viranomaisen tehtäviä on samaan aikaan lisätty. Toimittajien pääsyä julkisiin asiakirjoihin on pyritty vauhdittamaan, vaikka lainsäädännössä taattu ns. fast-track –mahdollisuus toimittajien asiakirjapyyntöihin liittyen ei ole vielä käytössä. Toimittajien suojelua koskeva viitekehys on edelleen vankka. Lainsäädäntöprosessia tulisi edelleen parantaa lisäämällä lausuntokierrosten avoimuutta. Luxemburgin kansalaisyhteiskunnan toimintaympäristö on edelleen avoin. Vuoden 2022 oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä Luxemburgille osoitettiin kuusi suositusta kattaen kaikki kertomuksen tarkastelemat osa-alueet, joista Luxemburgin katsottiin toteuttaneen täysin yhden. Vuonna 2023 Luxemburgille osoitettiin neljä suositusta jatkumona aiemmin annetuille suosituksille.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEU 2 artiklassa määrätään unionin arvoista. SEU 9 artikla sisältää määräykset EU:n perusoikeuskirjasta ja EU:n liittymisestä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen. SEU 7 artiklassa määrätään menettelystä niiden tilanteiden varalta, joissa on selvä vaara, että jäsenvaltio loukkaa vakavasti SEU 2 artiklassa tarkoitettuja arvoja, tai joissa jäsenvaltio rikkoo vakavasti ja jatkuvasti näitä arvoja.

EU:n perusoikeuskirjassa vahvistetaan tietyt EU:n kansalaisille ja asukkaille kuuluvat oikeudet ja vapaudet. Perusoikeuskirja on oikeudellisesti sitova.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Oikeusvaltiokertomuksen vastuuvaiokuntana toimii Euroopan parlamentissa kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE).

Euroopan parlamentti hyväksyi päätöslauselman vuoden 2023 oikeusvaltiokertomuksesta 28.2.2024.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan käsittely 17.05.2024.

Eduskuntakäsittely

Suuren valiokunnan käsittely 17.05.2024.

Euroopan komission tiedonanto: Oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittaminen unionissa – tilannekatsaus ja mahdolliset jatkotoimet (E-kirje 17/2019 vp ja E jatkokirjeet 17/2019 vp, 6/2020 vp, 19/2020 vp, 9/2021 vp, 7/2022 vp, 3/2023 vp sekä SuVL 2/2019 vp).

Valtioneuvoston selvitys: Oikeusvaltiokysymykset Suomen puheenjohtajakaudella (E 16/2019 vp ja SuVL 2/2019 vp).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen ovat perustuslaissa vahvistettuja Suomen valtiosäännön keskeisiä periaatteita, joihin Suomi on sitoutunut myös EU:n jäsenenä sekä osana kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan (perustuslain 1 §:n 3 momentti, 2 §:n 3 momentti ja 2 luku).

Perusoikeuksista säättäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 1 ja 2 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Espanja antoi EU-puheenjohtajuuskaudellaan neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelun arvioinnista 26 jäsenvaltion tukemat puheenjohtajan päätelmät 12.12.2023 (16547/2023), joissa vahvistettiin oikeusvaltiovuoropuhelun taustalla olevat periaatteet ja oikeusvaltiovuoropuhelun pohjautuminen komission vuosittaiseen oikeusvaltiokertomukseen. Päätelmissä esitettiin ajatus jäsenvaltiokohtaisten maalukujen tarkastelun toteuttamisesta aiempaa tiiviimmässä tahdissa. Maakohtaista oikeusvaltiotilannetta käsitellään nyt kolmesti vuodessa neljän jäsenvaltion osalta. Aiemmin maakohtaisia keskusteluja käytiin kahdesti vuodessa, jolloin käsiteltiin viisi jäsenvaltiota yhdellä kerralla. Belgia on puheenjohtajuuskaudellaan edistänyt oikeusvaltiovuoropuhelua Espanjan kaudella annettujen puheenjohtajan päätelmien mukaisesti.

Asetus yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi (2020/2092) on tullut voimaan vuoden 2021 alussa. Tarkoituksena on luoda ehdollisuutta oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen ja unionin varojen vastaanottamisen välille. Asetusta sovelletaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen sekä elpymis- ja palautumistukivälineeseen. Asetuksessa säädetään maksujen suorittamatta jättämisestä, pidättämisestä tai niiden takaisinperinnästä tilanteissa, joissa oikeusvaltion periaatteiden rikkominen jäsenvaltiossa vaikuttaa tai uhkaa vakavasti vaikuttaa unionin talousarvion moitteetomaan varainhoitoon tai unionin taloudellisten etujen suojaamiseen riittävän suoraan (ks. tarkemmin U 40/2018 vp jatkokirjeineen).

Puola ja Unkari nostivat maaliskuussa 2021 asetusta koskevat kumoamiskanteet EU:n tuomioistuimessa. EU:n tuomioistuin hylkäsi maiden kumoamiskanteet helmikuussa 2022. Tuomioistuimen mukaan ehdollisuusasetuksella on asianmukainen oikeusperusta ja se on linjassa mm. SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn kanssa.

Komissio käynnisti ehdollisuusasetuksen mukaisen menettelyn Unkarin osalta huhtikuussa 2022. Komissio antoi asiassa ehdotuksen neuvoston täytäntöönpanopäätökseksi 18.9.2022. Komissio antoi 30.11.2022 arvionsa Unkarin korjaavien toimenpiteiden täytäntöönpanosta, jonka mukaan korjaavilla toimenpiteillä ei ole vastattu riittävällä tavalla Unkarissa havaittuihin puutteisiin. Komissio vahvisti aiemman arvionsa johtopäätökset neuvostolle 9.12.2022 toimitetussa kirjeensä. Neuvosto hyväksyi neuvoston täytäntöönpanopäätöksen kirjallisessa menettelyssä 15.12.2022. Komissio antoi 13.12.2023 ehdollisuusasetuksen edellyttämän arvion Unkarin korjaavien toimenpiteiden edistymisestä. Komissio ei esittänyt muutoksia joulukuussa 2022 annetun neuvoston täytäntöönpanopäätöksen toimiin, sillä Unkarin ei katsottu edistyneen riittävästi korjaavien toimenpiteiden täytäntöönpanossa.

Komissio antoi joulukuussa 2017 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jonka mukaan on olemassa selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta SEU 7 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Puolaa on kuultu SEU 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun menettelyn ensimmäisen vaiheen mukaisesti yleisten asioiden neuvostossa viisi kertaa, viimeksi helmikuussa 2022. Yleisten asioiden neuvostossa on saatu tilannekatsaus ja käyty näkemystenvaihtoa useita kertoja, viimeksi helmikuussa 2024 Puolan nimenomaisesta pyynnöstä. Toukokuun yleisten asioiden neuvostossa käydään erillinen keskustelu Puolan oikeusvaltiotilanteesta. (ks. tarkemmin E 7/2018 vp jatkokirjeineen).

Euroopan parlamentti antoi syyskuussa 2018 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi sen toteamiseksi, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja. Unkarin SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisia kuulemisia on pidetty yleisten asioiden neuvostossa viisi kertaa, viimeksi marraskuussa 2022. Yleisten asioiden neuvostossa on saatu tilannekatsaus ja käyty näkemystenvaihtoa useita kertoja, viimeksi toukokuussa 2023 (ks. tarkemmin E 80/2018 vp).

Euroopan komissio julkaisi 8.6.2023 vuosittaisen tiedonannon (KOM(2023)309) Euroopan unionin oikeusalan tulostaulusta. Oikeusalan tulostaulu on yksi keskeisistä tietolähteistä komission oikeusvaltiokertomuksessa. Tulostaulussa esitetään vertaileva yleiskatsaus jäsenvaltioiden oikeuslaitosten tehokkuudesta, laadusta ja riippumattomuudesta, ja se on yksi EU:n välineistä, joilla tuetaan EU:n oikeusvaltioperiaatteen noudattamista.

Euroopan komissio on vuodesta 2010 lähtien julkaissut EU:n perusoikeuskirjan soveltamista käsittelevän vuosikertomuksen. Vuodesta 2021 alkaen vuosikertomus keskittyy perusoikeuskirjan soveltamiseen ja vaikutuksiin jäsenvaltioissa tietyllä aihealueella. Vuoden 2021 kertomuksen teema oli perusoikeudet digitaalisella aikakaudella. Vuoden 2022 kertomus keskittyi kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksiin ja rooliin perusoikeuskirjassa taattujen oikeuksien suojelussa ja edistämisessä. Vuoden 2023 kertomuksen aiheena on tehokas oikeussuoja perusoikeuksien täysimääräisen soveltamisen edellytyksenä.

Asiakirjat

COM(2023) 800 final
 SWD(2023) 813 final
 SWD(2023) 814 final

SWD(2023) 815 final
SWD(2023) 816 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

VNEUS, Anne Lamminmäki, +358 50 430 0703

VAHVA-tunnus

EU/451/2023

Liitteet -

Viite -

Valtioneuvoston kanslia

Perusmuistio

EU/774/2022-VNK-7

Oraheimo Hanna

14.5.2024

Oikeusvaltioperiaate Puolassa: SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen perusteltu ehdotus

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 21.5.2024

Eduskuntatunnus

E 7/2018 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi 20.12.2017 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jonka mukaan on selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta. Päätösehdotuksessa komissio esitti, että neuvosto käynnistäisi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 7 artiklan mukaisen menettelyn ensimmäisen vaiheen (7 artiklan 1 kohta). Puolaa on kuultu SEU 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun menettelyn ensimmäisen vaiheen mukaisesti yleisten asioiden neuvostossa kuudesti, viimeksi 30.5.2023. Yleisten asioiden neuvostossa on saatu tilannekatsauksia ja käyty näkemystenvaihtoa useita kertoja, viimeksi 19.3.2024. Päätöksiä ei neuvostossa kuitenkaan ole tehty.

Puola esitteli helmikuun yleisten asioiden neuvostossa (YAN) toimintasuunnitelmansa perustellussa ehdotuksessa esiin nostettujen oikeusvaltioperiaatetta koskevien puutteiden korjaamiseksi tähdäten SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn päättämiseen. Komissio ilmoitti 6.5.2024 katsovansa Puolan oikeusvaltiotilanteen parantuneen siinä määrin, ettei SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaista selvää vaaraa oikeusperiaatteen vakavalle loukkaukselle enää ole. Komissio on ilmoittanut neuvostolle ja Euroopan parlamentille aikeistaan peruuttaa Puolaa koskeva perusteltu ehdotus. Yleisten asioiden neuvostossa 21.5.2024 komissio esittelee Puolaa koskevan analyysinsä ja Puolan tilanteesta on tarkoitus keskustella tilannekatsauksen muodossa. Tässä yhteydessä neuvostolla on tilaisuus esittää mahdolliset näkemyksensä ennen kuin komissio tekee asiassa virallisen päätöksen.

Varsinainen komission perustellun ehdotuksen peruuttaminen kuuluu komission toimivaltaan, eikä neuvostolla tai Euroopan parlamentilla ole komission ehdotuksen peruuttamista koskevassa päätöksenteossa muodollista roolia.

Puolan oikeusvaltiotilannetta on käsitelty valtioneuvoston E-selvityksessä E 7/2018 vp ja E-jatkoselvityksessä EJ 19/2018 vp. Komission aikeista päättää menettely tiedotetaan eduskuntaa samanaikaisesti annettavalla E-selvityksellä.

Suomen kanta

Hallitusohjelman mukaisesti Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista sekä korruption torjuntaa EU:ssa.

Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 on linjattu valtioneuvoston selvityksessä E 58/2023 vp. Selvityksen mukaan oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. On tärkeää, että perusoikeus- ja demokraatiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan.

Valtioneuvosto jakaa komission näkemyksen siitä, että oikeusvaltioperiaate on olennainen osa EU:n oikeusjärjestystä ja identiteettiä ja ennakkoodellytys demokraattisten ydinarvojen ylläpitämisessä. Näiden ohella oikeusvaltioperiaatteen avulla pidetään yllä EU:n sisämarkkinoiden toiminnalle keskeistä jäsenvaltioiden keskinäisluottamusta ja tuetaan investointeja suosivaa liikeympäristöä. (EJ 3/2023 vp)

Suomi pitää tärkeänä, että EU:n oikeusvaltiovälineitä kehitetään edelleen, ja korostaa tarvetta hyödyntää EU:n erilaisia oikeusvaltiovälineitä tehokkaasti ja toisiaan täydentävästi. Erityisen tärkeää Suomelle on, että EU:n rahoitus linkitetään jatkossakin tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. (EJ 3/2023 vp, E58/2023 vp, E 31/2024 vp)

Suomen kanta Puolaa koskevan SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn päättämiseen muodostetaan erillisellä E-selvityksellä, joka toimitetaan eduskuntaan samanaikaisesti neuvostopakettien kanssa.

Pääasiallinen sisältö

Komission vuoden 2017 perusteltu päätösehdotus

Komissio antoi 20.12.2017 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jonka mukaan on olemassa selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta. Päätösehdotuksessa komissio esitti ehdollisesti, että neuvosto käynnistäisi SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn ensimmäisen vaiheen (7 artiklan 1 kohta).

Päätösehdotuksessa komissio kiinnitti huomiota Puolassa toteutettuihin lainsäädäntöuudistuksiin ja katsoi, että niiden johdosta tai yhteisvaikutuksesta oikeuslaitoksen riippumattomuus ja valtiolinten välinen vallanjako oli joutunut vakavaan vaaraan. Komissio katsoi, että perustuslakituomioistuimen riippumattomuus ja legitimitetti oli vakavasti heikentynyt eikä Puolan lakien perustuslainmukaisuutta voitu tehokkaasti turvata. Ehdotuksessa todettiin oikeusvaltioperiaatteeeseen kohdistuvaa järjestelmätason uhkaa liittyvän myös kansallisesta tuomarineuvostosta, korkeimmasta oikeudesta, Puolan tuomareiden ja syyttä-

jien kansallisesta oppilaitoksesta sekä yleisten tuomioistuinten organisaatiosta annettuihin lakeihin, erityisesti yhteisvaikutuksensa takia. Päätösehdotusta kuvataan lähemmin E-kirjeessä 7/2018 vp.

Puolaa on kuultu menettelyn puitteissa yleisten asioiden neuvostossa 26.6, 18.9 ja 11.12.2018, 22.6.2021, 22.2.2022 ja 30.5.2023. Lisäksi yleisten asioiden neuvosto on saanut menettelyn puitteissa tilannekatsauksia 16.10 ja 12.11.2018, 19.2, 9.4, 18.7, 16.9, ja 10.12.2019, 22.9.2020, 14.12.2021, 18.10.2022, 15.11.2023 ja 20.2.2024. Menettely on näin ollen ollut käynnissä useita vuosia, mutta neuvosto ei ole tehnyt asiassa SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisia päätöksiä.

Puolan toimintasuunnitelma

Pääministeri Tuskin johtaman hallituksen aloitettua toimessaan joulukuussa 2023 Puola on muuttanut suhtautumistaan EU-tasolta esitettyihin oikeusvaltiohuoliin. Puola esitteli helmikuun yleisten asioiden neuvostossa toimintasuunnitelmansa SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn päättämiseksi. Toimintasuunnitelmaa on työstetty tiiviissä yhteistyössä komission kanssa. Toimet liittyvät muun muassa kansallisen tuomarineuvoston jäsenvalintaan ja perustuslakituomioistuimen riippumattomuuteen. Lisäksi EU:n tuomioistuimen (EUT) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tuomioiden täytäntöönpanoa tullaan edistämään. Puola antoi toimien tilanteesta lyhyen päivityksen maaliskuun yleisten asioiden neuvostossa.

Komission arvio Puolan oikeusvaltiotilanteesta

Komissio ilmoitti 6.5.2024 neuvostolle osoittamallaan kirjeellä katsovansa Puolan edistyneen oikeusvaltiotilanteen korjaamisessa siinä määrin, että SEU 7 artiklan mukainen menettely voidaan päättää. Komissio katsoo, että selvä vaara, että Puola loukkaa vakavasti SEU 2 artiklassa tarkoitettuja arvoja, on poistunut.

Komissio toteaa, että Puola hyväksyi helmikuussa selkeän toimintasuunnitelman, jolla se pyrkii korjaamaan pitkäaikaiset oikeusvaltioon ja tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuteen kohdistuvat huolet, jotka tuodaan esiin komission perustellussa ehdotuksessa. Puola on ottanut ensimmäiset konkreettiset askeleet toimintasuunnitelman toimeenpanemiseksi. Komissio katsoo, että Puola on käynnistänyt useita lainsäädännöllisiä ja ei-lainsäädännöllisiä toimia, joilla parannetaan oikeuslaitoksen riippumattomuutta. Lisäksi komissio on arviossaan ottanut huomioon Puolan sitoutumisen oikeusvaltiotilanteen korjaamiseen. Puola on tunnustanut EU-oikeuden ensisijaisuuden ja on sitoutunut toimeenpanemaan EU:n tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeusvaltiota (ml. tuomioistuinten riippumattomuus) koskevat tuomiot. Komissio toteaa myös, että Puola liittyi Euroopan syyttäjävirstoon (EPPO) 29.2.2024.

Komissio tuo esiin Puolan tekemiä toimia, joilla puututaan komission perustellussa ehdotuksessa esitettyihin oikeusvaltiohuoliin. Puolan hallitus ja parlamentti ovat sitoutuneet korjaamaan perustuslakituomioistuimen riippumattomuuteen kohdistuvat huolet ja perustuslakituomioistuinta käsittelevän lainsäädäntöehdotuksen käsittely on käynnistynyt. Kansallisen tuomarineuvoston riippumattomuutta poliittisesta ohjauksesta edistetään mm. lainsäädäntöehdotuksella, joka muuttaisi tuomarineuvoston jäsenten valintaprosessia. Korkeimman oikeuden tuomareiden eläkeikään, korkeimman oikeuden sisäiseen järjestäytymiseen ja tuomioiden erityiseen purkujärjestelmään puututaan. Alempien oikeusasteiden tuomioistuinten tuomareiden eläkeikään sekä nimittämisen- ja erottamismenettelyihin liittyviin huoliin on vastattu lainsäädännöllisin ja ei-lainsäädännöllisin toimin. Komissio katsoo myös, että tuomareiden kurinpitäjärjestelmään kohdistuneisiin huoliin on vastattu. Syyttäjänlaitoksen riippumattomuutta koskeva lainsäädäntöehdotus on annettu ja lisäksi riippumattomuutta vahvistetaan muilla toimilla. Puola on myös sitoutunut muuttamaan

kantaansa EU:n tuomioistuimessa tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa käsitellyssä olevissa asioissa.

Komissio katsoo, että oikeusvaltioon kohdistuvaa selvää vaaraa ei ole enää olemassa. Komissio aikoo näin ollen peruuttaa Puolaa koskevan perustellun ehdotuksensa. Vipittömän yhteistyön periaatteen mukaisesti komissio pyytää neuvostoa esittämään mahdolliset asiaa koskevat näkemyksensä. Komissio tekee peruuttamista koskevan virallisen päätöksen myöhemmin neuvoston näkemykset kuultuaan. Komissio seuraa Puolan toimintasuunnitelmaan sisältyvien ja muiden oikeusvaltiota vahvistavien toimien etenemistä säännöllisesti erityisesti komission vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksen puitteissa.

SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn päättäminen ei vaikuta EU:n muiden oikeusvaltiovälineiden hyödyntämiseen Puolan oikeusvaltiotilanteen seurannassa tai meneillään oleviin rikkomusmenettelyihin. Myös SEU 7 artiklan mukainen menettely on mahdollista käynnistää uudelleen Puolaa kohtaan, jos edellytykset menettelyn käytölle täytyisivät myöhemmin uudelleen. Tätä koskeva ehdotus voidaan tehdä myös jäsenvaltioiden yhden kolmasosan tai Euroopan parlamentin toimesta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Unionin perustana olevista arvoista määrätään SEU 2 artiklassa.

SEU 7 artiklan mukainen mekanismi jakaantuu kahteen vaiheeseen, SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaiseen ensimmäiseen vaiheeseen (ennaltaehkäisevä vaihe) ja SEU 7 artiklan 2 kohdan mukaiseen toiseen vaiheeseen (sanktiomahdollisuus).

SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaan neuvosto voi jäsenvaltioiden yhden kolmasosan, Euroopan parlamentin tai Euroopan komission perustellusta ehdotuksesta Euroopan parlamentin hyväksynnän saatuaan todeta jäsentensä neljän viidesosan enemmistöllä, että on olemassa selvä vaara, että jokin jäsenvaltio loukkaa vakavasti SEU 2 artiklassa tarkoitettuja arvoja. Ennen tämän toteamista neuvosto kuulee kyseistä jäsenvaltiota ja voi, tehden ratkaisunsa samaa menettelyä noudattaen, antaa sille suosituksia.

SEU 7 artiklan 2 kohdan mukaan Eurooppa-neuvosto voi yksimielisesti todeta, että jokin jäsenvaltio loukkaa vakavasti ja jatkuvasti näitä arvoja. Tämän jälkeen neuvosto voi päättää sanktioista. Asianomaiselle jäsenvaltiolle kuuluvat oikeudet, mukaan lukien äänioikeus neuvostossa, voidaan pidättää väliaikaisesti.

Komissio on ilmoittanut vilpittömän yhteistyön periaatteen (SEU 13 artiklan 2 kohta) mukaisesti aikovansa peruuttaa SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisen perustellun ehdotuksensa ja esittänyt tälle asianmukaiset perustelut. Ehdotuksen peruuttaminen on SEUT 293 artiklan 2 kohdan ja EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön (ks. etenkin Asia C-409/13) mukaisesti komission toimivallassa, eikä neuvosto osallistu asiaa koskevaan päätöksentekoon. Komissio on ilmoittanut tekevänsä peruuttamista koskevan virallisen päätöksen neuvoston mahdolliset näkemykset kuultuaan.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Ehdotuksen peruuttaminen on komission toimivallassa, eikä Euroopan parlamentti osallistu asiaa koskevaan päätöksentekoon. Komissio on tiedottanut parlamenttia suunnitelmastaan peruuttaa perusteltu ehdotuksensa.

Euroopan parlamentti on käsitellyt Puolan oikeusvaltiotilannetta mm. seuraavasti: Euroopan parlamentin päätöslauselmat 2015/3031(RSP), 2016/2774(RSP), 2017/2931(RSP), 2018/2541(RSP), 2020/2513(RSP) ja 2017/0360R(NLE).

Ks. myös Euroopan parlamentin päätöslauselma ”Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa ja ehdollisuusjärjestelmästä annetun asetuksen (EU, Euratom) 2020/2092 soveltaminen” (2021/2711(RSP)).

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 17.5.2024.

Eduskuntakäsittely

E 7/2018 vp jatkokirjeineen.

Mm. EU/774/2022-VNK-2 (osana neuvostopakettia EU/5/2023-VNK-32), EU/774/2022-VNK-1 (osana neuvostopakettia EU/164/2022-VNK-13), VNEUS2021-00994 (osana neuvostopakettia EUN 114/2021), VNEUS2021-00549 (osana neuvostopakettia EUN 54/2021) ja VNEUS2020-00879 (osana neuvostopakettia EUN 106/2020 vp).

Ks. myös valtioneuvoston selvitykset: Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta (VNS 7/2020 vp), Euroopan komission tiedonanto: Oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittaminen unionissa – tilannekatsaus ja mahdolliset jatkotoimet (E 17/2019 vp jatkokirjeineen), Oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen vahvistamisesta EU:ssa (E 66/2013 vp jatkokirjeineen), Oikeusvaltiotilanne Unkarissa (E 80/2018 vp), EU:n oikeusalan tulostaulu 2021 (E 113/2021 vp) ja Komission työohjelma vuodelle 2022 (E 122/2021 vp).

Eduskunnan osalta ks. muun muassa LaVL 6/2009 vp, LaVL 16/2013 vp, LaVL 5/2016 vp, LaVL 1/2017 vp, LaVL 2/2018 vp, LaVL 23/2018 vp, LaVL 6/2021 vp sekä SuVL 1/2019 vp ja SuVM 1/2021 vp. Suuri valiokunta suhtautuu huolestuneesti ja vakavasti oikeusvaltioperiaatteen loukkaamiseen tai sen vaaraan jäsenvaltioissa, erityisesti Puolassa ja Unkarissa. Kielteinen oikeusvaltiokehitys rapauttaa sitä arvopohjaa, jonka päälle EU on rakennettu.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen ovat perustuslaissa vahvistettuja Suomen valtiosäännön keskeisiä periaatteita, joihin Suomi on sitoutunut myös EU:n jäsenenä sekä osana kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan.

Perusoikeuksista säättäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 1 ja 2 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Komission arvioinnilla tai neuvoston näkemyksillä ei ole suoria taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Puolan oikeusvaltiotilanne on vaikuttanut myös maan maksuihin elpymisvälineestä, mutta Puola jätti tähän liittyen joulukuussa 2023 ensimmäisen maksupyynnönsä. Komissio antoi alustavan positiivisen arvionsa Puolan maksupyynnöstä 1.3.2024 ja pyysi neuvoston talous- ja rahoituskomitealta lausuntoa maksupyynnön perusteena olevien tavoitteiden saavuttamisesta. Lopullinen maksupyynnön hyväksyntä tehdään komitologiamenettelyssä. Puola sai maksupyynnön hyväksynnän jälkeen ensimmäisen 6,3 mrd. arvoisen maksutuksen huhtikuussa.

Komissio on myös ilmoittanut vapauttavansa Puolalle kohdennettua koheesiorahoitusta, joka on ollut jäädytettynä rahoituksen horisontaalasetuksella.

Euroopan parlamentti käynnisti vuonna 2018 SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn Unkarin osalta. Unkarin oikeusvaltiotilannetta on käsitelty SEU 7 artiklan mukaisissa kuulemisissa sekä tilannekatsauksen muodossa yleisten asioiden neuvostossa useasti, edellisen kerran marraskuussa 2023. Seuraavan kerran Unkarin oikeusvaltiotilannetta on tarkoitus käsitellä neuvostossa kesäkuussa. Unkaria koskeva SEU 7 artiklan mukainen menettely on edelleen käynnissä, eikä Puolan SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn päättämisellä ole vaikutusta Unkaria koskevaan menettelyyn.

Unkarin oikeusvaltiotilanteen korjaamista on pyritty edesauttamaan SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn lisäksi mm. ehdollisuusasetusmenettelyssä ja maan elpymissuunnitelmassa edellytettävien oikeusvaltioon liittyvien uudistusten avulla. Ehdollisuusasetuksen nojalla Unkarin koheesiosaannosta on jäädytettynä noin 6,3 miljardia euroa. Komissio antoi 13.12.2023 ehdollisuusasetuksen edellyttämän arvion Unkarin korjaavien toimenpiteiden edistymisestä. Komissio ei esittänyt muutoksia joulukuussa 2022 annetun neuvoston täytäntöönpanopäätöksen toimiin, sillä Unkarin ei katsottu edistyneen riittävästi korjaavien toimenpiteiden täytäntöönpanossa. Myös elpymisvälineestä tehtävien maksujen saaminen edellyttää komission joulukuussa 2023 tekemän arvion mukaan Unkarilta vielä työtä mm. oikeusvaltiouudistuksia koskevissa välitavoitteissa.

Asiakirjat

Komission perusteltu ehdotus neuvoston päätökseksi sen toteamisesta, että on olemassa selvä vaara, että Puolan tasavalta loukkaa vakavasti oikeusvaltioperiaatetta, (COM/2017/0835 lopull.)

Komission varapuheenjohtaja Věra Jourován kirje 6.5.2024 neuvostolle, komission tiedote:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2461

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

VNEUS, Hanna Oraheimo, puhelin 0295 161096

VAHVA-tunnus

EU/774/2022

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Liitteet

Napsauta tähän ja kirjoita liitteet